

Лісіна С.О.

Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНСЬКІ ПЕРСОНАЛЬНІ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Персональні національні енциклопедії є окремим видом видань. Саме ці довідкові видання є актуальними, оскільки містять відомості про життєвий і творчий шлях відомої особи. У статті представлено дослідження персональних національних енциклопедичних видань, охарактеризовано їх за обсягом, змістом і наповненням та особливістю структурування. Теорію енциклопедичних видань, зокрема й персональних, досліджено в працях таких учених, як Н.І. Черниш [22; 23], Т.В. Добко [1] та ін. Розглянуто нормативні документи, які подають поняттєве значення основних термінів і тлумачень персональних енциклопедій. Метою статті є вивчення та аналіз досвіду створення персональних енциклопедій про відомі українські постаті. У роботі узагальнено тематико-типологічні особливості персональних енциклопедій. Прикладом для аналізу основних видів персональних енциклопедій стали ґрунтовні видання: «Шевченківська енциклопедія», «Франківська енциклопедія», «Микола Костомаров: Віхи життя і творчості», а також такі краєзнавчі персонально-територіальні енциклопедії, як: «Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини», «Тарас Шевченко і Крим», «Полтавська шевченкіана», «Михайло Грушевський у Москві» та інші. Серед електронних персональних енциклопедій виокремлено серію енциклопедичних проєктів «Енциклопедія життя і творчості». До них належать онлайн-проєкти про Михайла Грушевського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку. У роботі вперше охарактеризовано персональні енциклопедичні видання України за 1992–2020 рр. Проведений аналіз персональних енциклопедій дозволив окреслити структуру основного тексту видань, його наукову підготовку, розгалужений науково-довідковий апарат та основні функції енциклопедичної ілюстрації. Автором відзначено основні переваги електронної персональної енциклопедії перед друкованою. Вони полягають у динамічності, можливості вносити зміни, виправляти, доповнювати, враховуючи сучасну інформацію та нові джерела. Отже, забезпечити суспільство доступом до якісних персональних енциклопедій означає підвищити рівень освіченості громадян.

Ключові слова: енциклопедія, енциклопедичний словник, персональна енциклопедія, персонознавство, біографістика.

Постановка проблеми. Персональні національні енциклопедії є окремим видом видань, який має великі перспективи розвитку в сучасну епоху. Українська наука, культура, мистецтво нині потребують системного бачення й поцінування їхніх здобутків. Особистість науковця, митця визначають насамперед його наукові чи творчі здобутки. Отже, довідкові видання є актуальними, оскільки не лише містять відомості про життєвий і творчий шлях відомої особи, а й допомагають зробити певні узагальнення та висновки щодо його внеску у вітчизняну, а то й світову науку. Саме персональні енциклопедії подають таку різнопланову структуровану інформацію.

Теоретичних досліджень і розробок з даного питання порівняно небагато, у зв'язку з цим нині відсутні чіткі принципи підготовки персональних енциклопедій. Також низька якість енциклопедичних видань пов'язана з тим, що будь-яка енциклопедія вимагає тривалої і серйозної підготовки,

що невігідно в умовах сучасної ринкової політики. Та все ж останнім часом знову зріс інтерес до видання персональних енциклопедій, присвячених українським письменникам-класикам.

Персональні енциклопедії є виключно цінними джерелами відомостей про минуле і сьогодення видатних діячів України. У них міститься найрізноманітніша інформація з історії, географії, етнографії, економіки, культури, мистецтва, демографії, фольклору та ін. Унікальність матеріалам, що публікуються в персональних енциклопедіях, додає те, що більшість із них складено на основі вивчення невідомих досі документів із персональних архівів і розвідок краєзнавців. Аналізуючи стан видання персональних українських енциклопедичних видань, слід наголосити, що серед гуманітарних вони представляють історію, культуру, мистецтво нашої країни. І відсоток таких видань не дуже великий (14% серед гуманітарних за 1992–2019 рр.), але вони надзвичайно важливі [9, с. 206].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорію енциклопедичних видань, зокрема і персональних, досліджено у працях таких учених, як Н.І. Черниш [22; 23], Т.В. Добко [1] та ін. Велику частину публікацій з означеної теми можна умовно поділити на дві групи. Перша – теоретичні викладення, що розглядають загальні принципи й підходи до формування, систематизації, особливостей персональних енциклопедій. Друга – опис практичного досвіду функціонування й основних характеристик існуючих персональних енциклопедичних видань у соціально-комунікаційному середовищі. Дослідниця енциклопедичної справи Н.І. Черниш подає сучасну типологію енциклопедій, які вона розрізняє за цільовим призначенням, читацькою адресою, характером інформації, за структурою, обсягом, форматом [22]. Значну роль у представленні досвіду підготовки персональних енциклопедій відіграють праці з енциклопедистики, виголошені під час Міжнародних наукових конференцій «Українська енциклопедистика» [17; 18]. Нормативні ж документи досить поверхово подають поняттєве значення основних термінів. Так, стаття 12 Закону України «Про інформацію» зазначає, що інформацією довідково-енциклопедичного характеру є систематизовані, документовані, публічно оголошені або іншим чином поширені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище [15]. А у ДСТУ 3017-2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» персональну енциклопедію не згадано навіть у примітках за характером інформації, де «енциклопедія може бути універсальною, спеціалізованою, регіональною» [2, с. 14].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі досвіду створення персональних енциклопедій про відомі українські постаті. Саме такий фактологічний підхід допоможе вченим підняти пласт української персональної спадщини й дати оцінку кожному виданню; дозволить скласти судження про культурні явища і процеси через персоналії, а отже, створити загальну картину буття української культури та науки на всіх етапах її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українські енциклопедії залежно від їхнього змісту бувають універсальними, або загальними (інформація з усіх галузей знань) і спеціалізованими (інформація про окрему галузь знань), які у свою чергу визначаємо як галузеві (про окремі галузі), тематичні (з окремих тем чи проблем), персональні (присвячені видатній особі). Створюю-

ючи персональні видання, фахівці використовують дані персонального характеру – імена, прізвища суб'єктів дослідження, основні дати життя, місця проживання. Сучасні біографи вважають, що особистість варто розглядати на тлі доби, тому в поле зору дослідників потрапляє громадська діяльність постаті та приватне життя.

Найбільшу частину персональних енциклопедій за кількістю статей присвячено, як правило, видатним діячам літератури і мистецтва та суспільно-політичного життя. Матеріалом персональних енциклопедій можуть бути статті-огляди, статті-довідки, статті-біографії, статті-відсилення. Статті-огляди найбільші за обсягом і ґрунтовно розкривають тему. Стаття-довідка висвітлює вузькі, конкретні теми. Стаття-біографія містить визначальні відомості про особу і складається з біографічної довідки та наведення фактичних даних. Стаття-відсилення зазначає лише інше реєстрове слово, тлумачення якого розкриває його зміст, тобто така стаття є допоміжною і скеровує читача до іншої.

Одним із критеріїв зарахування видання до енциклопедичного є наявність у ньому науководовідкового апарату. Передусім це списки джерел до біографічних статей: наукові праці, монографії, а також навчальні та популярні видання. Найчастіше в біографічних енциклопедіях є алфавітний, іменний, предметний, тематичний чи географічний покажчики.

Загалом, енциклопедії про життя і творчість одного автора – окремий жанр, що поживився в новому тисячолітті. У незалежній Україні з'явилися фундаментальні персональні енциклопедії, присвячені життю і творчості однієї особи. Аналізуючи видання із зазначеної проблематики, найперше слід наголосити, що з-поміж усіх персональних енциклопедій вирізняється масштабністю й універсальністю шеститомна «Шевченківська енциклопедія» [23]. Її підготовлено Інститутом літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Ця праця відображає сучасний стан шевченкознавства, подає відомості про переважну більшість причетних до постаті Шевченка осіб і належно аналізує їхній доробок. В енциклопедії автори системно проаналізували здобутки досліджень постаті Т. Шевченка за півтора століття, повернули до наукового обігу імена історичних та культурних діячів, висвітлили зв'язки творчості Шевченка із зарубіжними літературами й мистецтвом. Укладачі видання докладно показали біографію митця, оточення й місця перебування, побут, історію видання творів та вшанування

пам'яті. Енциклопедія подає довідки про сучасників поета, пов'язані з його особою установи, громадські організації; окреслено й постаті митців – інтерпретаторів Шевченкової творчості. Окремий тематичний пласт – причетність Шевченка до історії України та її діячів [23, Т. 1, с. 5].

Видання поділено на тематичні розділи: «Біографія», «Творчість», «Народна творчість і Шевченко» та ще 5 розділів. Статті енциклопедії включають такі теми, які раніше не досліджувалися: «Шевченко в побуті», «Хвороби», «Кулінарні смаки», «Жінки в житті Шевченка», «Зовнішність і антропологічні риси Шевченка», «Біблія і Тарас Шевченко» та ін. Авторські статті мають вказівки на літературу. Великі статті про твори Т. Шевченка супроводжені ілюстраціями; присутні коментарі на кожен вірш, лист, малюнок.

Шевченківська енциклопедія містить 6307 статей, 5800 ілюстрацій, з яких 453 – на кольорових вклейках. Статті за обсягом часто виходять за межі жанру енциклопедичних, фактично є розлогими розвідками [23, т. 1, с. 5]. Довідково-пошуковий апарат енциклопедії сприяє кращому розумінню вміщеного тексту та швидкому пошуку потрібних матеріалів. У томах подаються переліки ілюстрацій, скорочення, абрєвіатури, бібліографічні скорочення та опис книжок, що належали Т. Шевченку. В оформленні обкладинки використано натуральну шкіру, червону парчу і глибоке золоте тиснення. Всередині книги – шовкове лясе.

Згідно з аналізом можемо говорити, що в процесі підготовки «Шевченківської енциклопедії» були сформовані базові концептуальні засади персональної енциклопедії. Ґрунтовна за змістом, зручна в користуванні й чудово оформлена – ця енциклопедія стала культурологічним ресурсом, який суттєво інтенсифікує вивчення літературної та мистецької спадщини Т. Шевченка.

Далі розглянемо семитомне видання «**Франківська енциклопедія**» [20], яке почалося з Постанови Президії НАН України від 2 липня 2014 р. № 162 «Про підготовку та видання академічної «Франківської енциклопедії». Запланована структура енциклопедії така: Т. 1–3. Іван Франко і нова українська література. Попередники та сучасники; Т. 4. Іван Франко і давня українська література; Т. 5. Творчість Івана Франка: Проза і драматургія; Т. 6. Творчість Івана Франка: Поезія; Т. 7. Іван Франко і зарубіжні літератури. Попередники та сучасники (з передмови до видання).

Перші три томи містять статті (в алфавітному порядку) про письменників, літературознавців, фольклористів, мовознавців. До переліку джерел

включено понад 150 позицій. Основою для написання статей стало «Зібрання творів» І. Франка у 50-ти томах та додаткові чотири томи. Статті-персоналії обов'язково зазначають джерела поданих відомостей, що дає змогу перевірити їх. Залежно від значущості для вітчизняної культури того чи іншого діяча статті мають різний обсяг – від сторінки до 2–4-х авторських аркушів. Цей галузевий блок охоплює понад 750 персоналій і матиме три об'ємні томи. Перший том містить 255 статей-персоналій. У 2019 році вже вийшов другий том «Франківської енциклопедії» [20, т. 1]. Енциклопедія містить фотографії, репродукції, автографи, біографічні документи, ілюстрації до творів. Представлено багато портретів відомих особистостей, фотографій населених пунктів, будівель, чернеток рукописів письменника. Енциклопедія є фундаментом для вивчення життя і творчості І. Франка.

Ще одним енциклопедичним виданням персонального типу є «**Микола Костомаров: Віхи життя і творчості**» [13]. Цей енциклопедичний довідник містить понад 1000 статей про життєвий та творчий шлях М. Костомарова – визначного вітчизняного етнографа і фольклориста, історика, письменника, громадсько-політичного діяча. Тут розглянуто твори вченого, періодичні та неперіодичні видання, в яких він публікував свої студії, включено найважливіші населені пункти, місцевості та регіони, пов'язані з біографією науковця, окреслено сфери й напрями його діяльності. Енциклопедичний довідник подає наукову термінологію та понятійний апарат щодо М. Костомарова. Відкриває видання вступна стаття В. Смоля про Костомарова і його епоху, а далі слідує коротка інформація: «як користуватися енциклопедичним довідником». Усі статті розміщено в алфавітному порядку. Назви статей набрані жирним великим шрифтом. Більшість статей складається з трьох блоків інформації: 1) загальний – стисла довідка універсального спрямування та ін.; 2) костомаровознавчий – відомості про М. Костомарова в контексті предметної галузі; 3) бібліографія, що супроводжує статтю і розміщена за хронологією під рубриками «Тв.» і «Літ.» [13, с. 9]. У виданні використано чудові заставки та буквиці.

Інша об'ємна праця «**Енциклопедія життя і творчості М.І. Костомарова (1817–1885)**» [25] включає понад тисячу статей про основні віхи творчого і життєвого шляху відомого історика. Тут розглянуто всі його твори, періодичні та інші видання, дано огляд найважливіших населених

пунктів, місцевостей, регіонів і країн, пов'язаних з його біографією.

Але крім загальноукраїнських персоналій, можемо також говорити про такий підвид енциклопедичних видань, як краєзнавче персонально-територіальне енциклопедичне видання. І прикладом таких видань будуть ті, що інформують читача про зв'язок біографії чи творчості видатної особи з конкретним краєм чи містом. Для прикладу, «Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини» [24] було визначено як краєзнавче персонально-територіальне енциклопедичне видання. Статті у «ШЕСМ» подано за українською абеткою і сформовано за такою методикою: реєстрове слово, вислів чи прізвище, ім'я й по батькові особи – вони слугують заголовком статті, після них подано коротке визначення поняття, а подальший текст розкриває зміст словникової статті, де окремим абзацом виділено інформацію про зв'язок Т. Шевченка з Миколаївщиною. Пристатейну бібліографію розбито на три частини: твори автора, архівні матеріали та літературні джерела. Ілюстрації підібрано до особи чи об'єкта, про яку стаття. За змістом та узагальненням інформації словник призначено для масового читача.

Подібні видання із шевченкознавства були видані й в інших регіонах України: Криму, Полтаві, Харкові. Колективна праця «Тарас Шевченко і Крим: енциклопедичний довідник» [16] є скромним пошануванням кримчанами пам'яті Тараса Григоровича Шевченка. Поетові не довелося бувати в Криму, хоч він і збирався відвідати цей південний край [із передмови]. Видання подає дуже короткі довідки про відомих людей: друзів, знайомих, однодумців, перекладачів Шевченкових творів, літераторів та інших; всього 700 персоналій та інших гасел.

«Полтавська шевченкіана» [14] містить відомості про перебування Т.Г. Шевченка в Полтавській губернії в 1843–1844, 1845–1846 та 1859 роках. Книга включає рідкісні документи з ілюстраціями. До заслуг видання зарахуємо й те, що поряд із відомими вченими в довіднику фігурують рядові вчителі-словесники Полтавського краю; люди, котрі зображували Кобзаря, оформляли музейні кімнати; творчі особистості й колективи, які прославили генія України.

До книги «Моя Шевченківська енциклопедія» [19] Л.В. Ушкалова входить близько 300 невеликих есе про світ ідей та образів Тараса Шевченка. Автор розглядає Шевченка в широкому контексті української та світової культури.

Вступна частина «Замість передмови» пояснює читачу особливість формування та подання інформації даного видання. Короткі тематичні статті, побудовані за алфавітом, розкривають світ Т. Шевченка і все пов'язане з ним.

Енциклопедія-хроноскоп «Михайло Грушевський у Москві» [12] зосереджена на малодосліджених сторінках біографії вченого, де В. Мельниченко для розкриття постаті М. Грушевського аналізує і відкриває архівні джерела, наукові праці, публічні та приватні документи, спогади, листування. У книзі безліч імен відомих людей, які в московські періоди життя Грушевського співпрацювали, зустрічалися, листувалися з ним. Створено панораму пам'ятних місць у Москві, значну частину яких подано в ілюстраціях.

В енциклопедії «Микола Гоголь у Москві» [11] розповідається про українського генія в живому московському контексті його часів. Автор висвітлює дружні стосунки Гоголя з великими московськими українцями – Михайлом Щепкіним, Михайлом Максимовичем, Осипом Бодянським. Створено панораму гоголівських пам'ятних адрес і місць у Москві.

Можемо також додати до аналізу й енциклопедії та енциклопедичні словники про визначних українців, які видані як регіональні. Серед них: «Діячі історії, науки і культури Закарпаття», «Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття», «Митці Буковини», «Митці Рівненщини», «Місто і люди. Єлисаветград – Кіровоград, 1754–2004», «Сумщина в іменах», «Черкаський край в особах. 1941–2001», «Українські співаки ХІ – ХVІІІ ст.», «Співаки України», «Ромські музиканти Закарпаття», «Одеські історики» та деякі інші.

На окрему увагу заслуговують електронні персональні енциклопедії. Електронний варіант енциклопедії уможливив використання значної кількості ілюстративного матеріалу, а також застосування внутрішніх та зовнішніх гіперпосилань у тексті, що значно полегшує роботу користувачу в порівнянні з аналогами паперових варіантів. Електронна енциклопедія дає можливість легко орієнтуватися за допомогою меню, гіпертекстової системи навігації між блоками довідкового матеріалу. Головна сторінка дозволяє користувачу вибрати необхідну тему та перейти на потрібну підтему. Матеріал у цьому засобі може бути розміщений окремими блоками-темами за алфавітом. В електронному форматі традиційні методи (текст, малюнок, знак) можуть доповнюватися гіпертекстом, анімацією, відеосюжетом, демонстраційними динамічними моделями об'єктів та

процесів, аудіоінформацією. Електронний формат наповнюється переважно зображеннями на основі вимог Вікіпедії [10, с. 245].

Серед електронних персональних енциклопедій можна виокремити серію енциклопедичних проектів «Енциклопедія життя і творчості». До цієї серії належать онлайн-проекти про Михайла Грушевського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку. Це веб-проекти одного автора – літературознавця Миколи Жарких. Перший – **«Енциклопедія життя і творчості Івана Франка»** – має 17 розділів сайту, де можна користуватися повними текстами творів, шукати потрібні дані, друкувати документи, писати на сайт зауваження і пропозиції [3]. **«Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка»** [6] у своїх 14-ти розділах має ті ж самі принципи структурування матеріалів, **«Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки»** [4] – це 16 розділів, а **«Енциклопедія життя і творчості Михайла Грушевського»** [5] вміщує матеріали у 13-ти розділах. Незважаючи на велике значення для читацької аудиторії цих джерел, їх усе ж не можна назвати енциклопедіями в прямому сенсі цього слова. Це, скоріше, інформаційний фонд про видатні українські постаті. На зазначених веб-ресурсах зібрано їхні твори, листи, біографічні відомості, дослідження про них тощо. Ілюстративний матеріал, що представлено в цих проектах, не завжди доброї якості. Деяко рятують ситуацію перехресні посилання на зовнішні ресурси.

Щодо проекту **е-Архів Михайла Грушевського** [7], то фахівці архівів, бібліотек і музеїв збирають, сканують, фотографують, обробляють, систематизують документи та матеріали, наповнюють бази даних е-Архіву та веб-портал інформацією, опікуються сторінками в соціальних мережах. Структура архіву включає: Новини, Грушевськознавство, Електронні колекції, Бібліотеку, Архіви, Галерею, Інтернет-ресурси, Довідник. Способи користування представлено через простий пошук і деталізований пошук; архівні документи можемо шукати за датами, пошук листів – за кореспондентами. Таким чином, маємо у вільному доступі весь масив джерел та літератури про М. Грушевського.

Проведений аналіз видань енциклопедичного типу за окремими персоналіями дозволив окреслити перелік проблем і завдань, пов'язаних з їх підготовкою, зібрати та узагальнити інформацію щодо наявних видань, присвячених висвітленню життя і діяльності відомих осіб. Згідно зі структурою основного тексту персональні енцикло-

педії побудовано за традиційним для довідкових видань алфавітним принципом, статті за обсягом є середні й малі. Словник у них характеризується різноманіттям вибраних об'єктів опису: персоналії, твори, населені пункти, літературні терміни, історичні події і т. д. Найбільша словникова група містить статті про персоналії.

Слід зазначити, що аналізовані видання мають ряд специфічних особливостей. Зміст енциклопедій загалом відповідає темі видань, цільовим призначенням і читацьким адресам. До окремих видань залишається питання про ступінь охоплення матеріалу і повноту інформації. На наш погляд, якщо враховувати читацький адресат – масового читача, то окремі енциклопедії містять зайві відомості, наприклад, про осіб, які мають лише непряме відношення до письменника. Жанр енциклопедичної статті в персональній енциклопедії до кінця не сформований і продовжує розвиватися.

У персональному виданні є місце для детальної біографії, спогадів друзів, колег та родичів, архівних документів, листування між членами родини та іншими особами, світлин різних років. Одним з обов'язкових елементів персонального видання є передмова або інформація від укладача, яка докладно розкриває зміст, структуру та призначення видання, чим суттєво полегшує користування ним. В оформленні персональних енциклопедій використовують фотографії з особистих архівів, зокрема фото членів родини, колег, унікальні фото наукових експедицій тощо. Енциклопедична ілюстрація виконує декілька основних функцій: 1) ілюструє матеріал, що дає можливість зменшити текстову частину викладу інформації; 2) доповнює викладений матеріал; 3) додає переконливості, тобто може слугувати для реципієнта фактом підтвердження текстової частини матеріалу; 4) маніпулює сприйняттям, це коли ілюстрація не завжди є однозначним і об'єктивним елементом дослідження; 5) демонструє позицію автора статті, оскільки ілюстрація має бути об'єктивною, базуватися винятково на достовірних фактах. Отже, персональні енциклопедії – це український культурологічний ресурс, який суттєво інтенсифікує вивчення спадщини відомої особи та його доробку.

Висновки. Персональні енциклопедії вирізняються особливою науковою підготовкою тексту, добором історичних документів та архівних матеріалів, розгалуженим науково-довідковим апаратом (коментарі, примітки, покажчики, варіанти тексту, іконографічний матеріал та ін.). У сучас-

них персональних виданнях простежуємо тенденцію до зростання кількості фотографій, що репрезентують життєвий і творчий шлях персони.

Щодо електронної персональної енциклопедії, то її основна перевага перед друкованими виданнями полягає в динамічності, можливості вносити зміни, виправляти, доповнювати, враховуючи сучасну інформацію та нові джерела.

Отже, у сфері розвитку національної енциклопедичної гуманітарної політики нашої країни.

педистики справі творення та популяризації персональних енциклопедій має бути відведено належне місце. Забезпечити суспільство доступом до якісних персональних енциклопедій означає підвищити рівень освіченості громадян, покращити їхні інтелектуальні можливості. Такі видання мають великий потенціал і є засобом виховання ширих патріотів України. Тож розвиток персональних енциклопедій має бути основним напрямом дер-

Список літератури:

1. Добко Т.В. Українська енциклопедія в електронному середовищі *Українська енциклопедистика: матеріали Третьої міжнародної наукової конференції*. Київ, 2014. С. 45–50.
2. ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. Київ, 2016. С. 14.
3. Енциклопедія життя і творчості Івана Франка : онлайн-енциклопедія Жарких М. 2010. URL: <http://www.i-franko.name>
4. Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки : онлайн-енциклопедія Жарких М. 2006. URL: <http://www.l-ukrainka.name>
5. Енциклопедія життя і творчості Михайла Грушевського : онлайн-енциклопедія Жарких М. 2011. URL: <http://www.m-hrushevsky.name>
6. Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка : онлайн-енциклопедія Жарких М. 2009. URL: <http://www.t-shevchenko.name>
7. e-Архів Михайла Грушевського : веб-проект О. Юркова та ін. ; Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. 2016. URL: <http://hrushevsky.nbu.gov.ua/>
8. Жулинський М., Нахлік Є. Енциклопедистівська енциклопедія. URL: <https://zbruc.eu/node/65467>
9. Лісіна С.О. Українські енциклопедії з гуманітарних наук: до питання про стан розвитку *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2020. Т. 31 (70). № 3. С. 203–214.
10. Маєвський О. Особливості використання зображень в якості ілюстративного супроводу енциклопедичних статей. *Український історичний збірник*. 2019. Вип. 21. С. 238–247.
11. Мельниченко В. Микола Гоголь у Москві : авторська енциклопедія-хроноскоп. Київ : Либідь, 2013. 542 с.
12. Мельниченко В. Михайло Грушевський у Москві : авторська енциклопедія – хроноскоп. Київ : Либідь, 2015. 565 с.
13. Микола Костомаров: Віхи життя і творчості: енцикл. довідник / укл. : В.А. Смолій, Ю.А. Пінчук, О.В. Ясь. Київ, 2005. С. 9–10.
14. Полтавська Шевченкіана : спроба обласної (крайової) Шевченківської енциклопедії : у 2 кн. Полтава : Дивосвіт, 2005–2009.
15. Про інформацію : закон України, станом на 1 груд. 2002 р. Київ : Парлам. вид-во, 2002. 24 с.
16. Тарас Шевченко і Крим : енцикл. довідник. Сімферополь : Таврія, 2001.
17. Українська енциклопедистка : матеріали п'ятої міжнар. наук. конференції. Київ, 2017. 112 с.
18. Українська енциклопедистка : матеріали Третьої міжнар. наук. конференції (м. Київ, 22–23 жовтня 2013 року). Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. 282 с.
19. Ушкалов Л.В. Моя Шевченківська енциклопедія : із досвіду самопізнання. Харків ; Едмонтон ; Торонто : Майдан, 2014. 601 с.
20. Франківська енциклопедія : у 7 т. / редкол.: М. Жулинський та ін. ; інститут Івана Франка НАН України. Львів, 2016. Т. 1: А–Ж; Т. 2: З–О. Львів, 2019.
21. Черниш Н.І. До питання про сучасну типологію енциклопедій. *Вісник книжкової палати*. 2015. № 4. С. 3–8.
22. Черниш Н.І. Українська енциклопедична справа: історія розвитку, теоретичні засади підготовки видань. Львів : Фенікс, 1998. 91 с.
23. Шевченківська енциклопедія : в 6 т. / редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін. ; Нац. акад. наук України, ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка. Київ, 2012–2015. Т. 1: А–В. 2012. 742, XVI с. ; Т. 2: Г–З. 2012. 756, XVI с. ; Т. 3: І–Л. 2013. 886, [16] с. ; Т. 4: М–Па. 2013. 806, [16] с. ; Т. 5: Пе–С. 2015. 1038, XVI с. ; Т. 6: Т–Я. 2015. 1117, XVI с.
24. Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини. Миколаїв : НУК, 2014. 564 с.
25. Энциклопедия жизни и творчества Н.И. Костомарова (1817–1885). Киев : Институт истории Украины ; Донецк : Юго-Восток, 2001. 565 с.

Lisina S.O. UKRAINIAN BIOGRAPHICAL ENCYCLOPEDIAS

A biographical national encyclopedia is a separate kind of publication. That's exactly the kind of reference publication that is currently relevant since it contains information about the life and art path of a famous person. This article presents the research of biographical national encyclopedic publications which are described by their scope, content, matter, and structural characteristics. The theory of encyclopedic publications, biographical among them, has been researched in the works of such scientists as Chernysh N.I. [22; 23], Dobko T.B. [1], and others. There have been considered regulatory documents which provide the definitive meaning of main terms and interpretation of biographical encyclopedias. The aim of the article is the study and analysis of the conception experience of biographical encyclopedias about famous Ukrainian figures. This paper generalizes the thematic and typological specifics of biographical encyclopedias. Examples of the analysis of the main types of biographical encyclopedias have become such fundamental publications as: "Encyclopedia of Shevchenko", "Encyclopedia of Franko", "Mykola Kostomarov: Major life and art changes", and regional biographical and territory encyclopedias as well: "Shevchenko's encyclopedic dictionary of Mykolaiv region", "Taras Shevchenko and Crimea", "Poltavska shevchenkiana", "Mykhailo Hrushevsky in Moscow" and others. Among online biographical encyclopedias are emphasized a series of encyclopedic projects "Encyclopedia of life and art". Online projects about Mykhailo Hrushevsky, Taras Shevchenko, Ivan Franko, Lesia Ukrainka are related to them as well. For the first time in the paper, there have been characterized biographical encyclopedic publications of Ukraine in the years 1992–2000. There have been analysed biographical encyclopedias that helped to identify the structure of the main content in publications, its scientific groundwork, ramified scientific and referential instrument, and main functions of encyclopedic illustrations. The author identified the major benefits of online biographical encyclopedias in comparison to printed ones. They are dynamic, possible to make changes, corrections, additions, with consideration of modern information and new sources. Thus, the provision of access to high-quality biographical encyclopedias to society means to raise the level of citizens' education.

Key words: *encyclopedia, encyclopedic dictionary, biographical encyclopedia, personality studies, biography studies.*